

Sygn. akt I ACa 374/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 maja 2016 roku

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Artur Kowalewski
Sędziowie:	SSA Małgorzata Gawinek SSA Agnieszka Sołtyka (spr.)
Protokolant:	st.sekr.sądowy Beata Waclawik

po rozpoznaniu w dniu 24 maja 2016 roku na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa Z. D.

przeciwko (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 6 listopada 2014 roku, sygn. akt I C 644/09

uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie w zakresie objętym rozprawą z dnia 5 listopada 2014 roku i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSA M. Gawinek SSA A. Kowalewski SSA A. Sołtyka

Sygn. akt I ACa 374/15

UZASADNIENIE

Powód Z. D. wniósł o zasądzenie od pozwanego (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. kwoty 117 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 16 marca 2001 r. Powód wskazywał, że udzielił pozwanemu czterech pożyczek w łącznej kwocie 117 000 zł. Środki z pożyczek miały być przeznaczone na inwestycję związaną z budową zakładu przerobu drewna. Mimo zrealizowania inwestycji i wezwania do zwrotu pożyczki, zarząd spółki nie zapłacił na rzecz powoda żądanej kwoty.

Wyrokiem zaocznym z dnia 3 września 2010 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie zasądził od pozwanego (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. na rzecz powoda kwotę 117 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 6 marca 2001 r. i kosztami procesu w kwocie 3 630 zł oraz nadał wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności.

W sprzeciwie od wyroku zaocznego pozwany wniósł o uchylenie wyroku zaocznego, oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych. Pozwany podniósł zarzut braku legitymacji czynnej powoda wskazując, że wierzytelność z tytułu pożyczek została przelana na rzecz R. S., który powiadomił o tym fakcie pozwanego i wezwał do spełnienia świadczenia na jego rzecz.

Wyrokiem z 6 listopada 2014 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie uchylił wyrok zaoczny Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 3 września 2010 r., sygn. akt I C 644/09, oddalił powództwo, zasądził od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Szczecinie kwotę 5820 zł tytułem nieuiszczonej opłaty od pozwu.

Sąd Okręgowy wydał rozstrzygnięcie w oparciu o następująco ustalony stan faktyczny.

(...) Sp. z o.o. w S. została założona umową spółki z dnia 22 marca 2000 r. Jednym ze współników był Z. D., pełniący jednocześnie funkcje prokurenta spółki. Spółka zajmowała się produkcją drewna, eksportem, importem, spedycją, przeróbką i uszlachetnianiem drewna, produkcją budynków szkieletowych, usługami projektowo – kosztorysowymi i działalnością deweloperską. Prezesem zarządu spółki był J. M.. W celu pozyskania środków na inwestycje związane z produkcją drewna spółka zawarła ze Z. D. cztery umowy pożyczki na łączną kwotę 117 000 zł (umowę nr (...) z dnia 1 lipca 2000 r. na kwotę 54 000 zł, nr (...) z dnia 2 października 2000 r. na kwotę 22 000 zł, nr (...) z dnia 27 października 2000 r. na kwotę 21 000 zł i nr (...) z dnia 4 stycznia 2001 r. na kwotę 20 000 zł).

Sąd I instancji ustalił także, że Z. D. na podstawie umowy z dnia 17 listopada 2001 r. przelał wierzytelności przysługujące mu wobec (...) sp. z o.o. z tytułu w/w umów pożyczek na rzecz R. S., o czym zawiadomił członków zarządu spółki pismem z dnia 17 listopada 2001 r. R. S. wezwał spółkę do zapłaty kwoty 117 000 zł. Po otrzymaniu od pozwanej spółki odpowiedzi zwracał się o przedstawienie uchwały współników o zaksięgowaniu kwoty 117 000 zł jako dopłaty do kapitału spółki na pokrycie jej strat oraz wezwał ponownie pozwaną spółkę do zapłaty żądanej kwoty oraz odsetek ustawowych od tej kwoty za okres od 5 marca 2001 r. do 12 lutego 2002 r. Spółka (...) nie zapłaciła ani na rzecz Z. D. ani na rzecz R. S. kwoty 117 000 zł tytułem zwrotu pożyczek.

Z ustaleń poczynionych przez Sąd Okręgowy wynika także, że w Sądzie Okręgowym w Szczecinie Wydziale VIII Gospodarczym toczyło się postępowanie w sprawie VIII GC 302/10 z powództwa Z. D. przeciwko członkom zarządu (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. – J. M. i B. W. o zapłatę kwoty 117 000 zł w oparciu o przepis art. 299 k.s.h. Wyrokiem z dnia 1 marca 2012 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie oddalił powództwo i orzekł o kosztach procesu. Wyrok ten jest nieprawomocny. Natomiast w Sądzie Rejonowym w Choszczynie Wydziale I Cywilnym toczyło się postępowanie w sprawie I C 162/10 z powództwa Z. D. przeciwko T. M. i W. E. o zapłatę kwoty 30 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami tytułem zwrotu pożyczki. Wyrokiem z dnia 25 maja 2011 r. Sąd Rejonowy w Choszczynie uwzględnił powództwo w zakresie roszczenia głównego i częściowo w zakresie odsetek. Wyrok ten jest prawomocny.

Po dokonaniu takich ustaleń Sąd Okręgowy uznał, że powództwo, którego podstawę prawną stanowi art. 720 § 1 k.c., okazało się bezzasadne. Sąd I instancji podkreślił, że bezspornym pozostawała okoliczność zawarcia przez powoda z pozwanym czterech umów określonych jako umowy pożyczki na łączną kwotę 117 000 zł. Spornym pozostawał rzeczywisty charakter zawartych umów, bowiem pozwany podnosił, że kwota ta stanowiła wkład powoda jako współnika pozwanej spółki na planowane przez spółkę inwestycje. Zarzut ten, w ocenie Sądu pierwszej instancji należało rozważyć w kontekście regulacji zawartej w art. 83 § 1 k.c. W ocenie Sądu Okręgowego strona pozwana nie zdołała wykazać, że pod pozorem umów pożyczek strony dokonały innej czynności prawnej, określanej jako wkład współnika do spółki na planowane inwestycje, który miał być rozliczony w ramach dywidendy. Materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie pozwalał bowiem na poczynienie takich ustaleń. Zawarcie umowy pożyczki potwierdziły

przede wszystkim dowody z dokumentów, a także zeznania powoda Z. D.. Na odmienną ocenę charakteru umowy wskazywały jedynie zeznania prezesa zarządu pozwanego J. M., które Sąd I instancji uznał za niewiarygodne.

Sąd Okręgowy uznał jednak za zasadny zarzut braku legitymacji czynnej powoda z uwagi na zbycie wierzytelności przysługującej mu wobec pozwanego z tytułu zawartych pożyczek. W ocenie Sądu I instancji z odpisu zawiadomienia z 17 listopada 2001 r. oraz wezwań do zapłaty z 20 listopada 2001 r. i 12 lutego 2002 r. wynikało, że wierzytelności stanowiące przedmiot niniejszego sporu zostały przez powoda zbyte na rzecz R. S.. Dokumenty te Sąd orzekający uznał za wiarygodne. Fakt dokonania przelewu wierzytelności został nadto potwierdzony w toku przesłuchania przez obie strony. W oparciu o przepis art. 509 k.c., Sąd Okręgowy uznał, że powód na skutek zbycia wierzytelności z tytułu umów pożyczek utracił przymiot wierzyciela w znaczeniu materialnoprawnym i nie może skutecznie domagać się od pozwanego zwrotu pożyczonych kwot.

Sąd I instancji wskazał, że powód co prawda podnosił, że „odzyskał” wierzytelności zbyte na rzecz R. S. na podstawie porozumienia z dnia 17 listopada 2001 r., ale jako dowód na potwierdzenie tej okoliczności powód przedstawił jedynie kserokopię tego porozumienia, która wobec zaprzeczenia jej prawdziwości przez pozwanego nie może być uznana za wiarygodny dowód. Mając powyższe na względzie Sąd Okręgowy uznał, że powód nie wykazał, by po zbyciu wierzytelności na rzecz R. S. nabył je ponownie, wobec czego nie przysługuje mu legitymacja do żądania od pozwanego zwrotu udzielonych pożyczek.

Sąd I instancji wskazał, na podstawie jakich dokumentów ustalił stan faktyczny w sprawie. Sąd Okręgowy wyjaśnił, że nie uwzględnił wniosku powoda o odroczenie rozprawy wyznaczonej na dzień 5 listopada 2014 r. uznając, że niestawiennictwo powoda z powodu choroby nie stanowi przeszkody do rozpoznania sprawy w sytuacji, gdy powód został już przesłuchany i jest reprezentowany w sprawie przez adwokata.

O kosztach orzeczono kierując się zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy.

Z powyższym wyrokiem nie zgodził się powód, który w wywiezionej apelacji zarzucił naruszenie:

1. art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 214 § 1 k.p.c. - poprzez nieuwzględnienie prawidłowo złożonego wniosku powoda o odroczenie rozprawy i prowadzenie rozprawy pod nieobecność powoda, pomimo, iż zachodziła okoliczność uzasadniająca obligatoryjne odroczenie rozprawy („rozprawa ulega odroczeniu”) z powodu znanej sądowi przeszkody, której nie można przewyciężyć w postaci choroby powoda, deklarującego chęć i zamiar osobistego udziału w rozprawie, a tym samym pozbawienie powoda możliwości obrony swych praw, skutkujące nieważnością postępowania;

2. art. 214 § 1 k.p.c. - poprzez nieuwzględnienie usprawiedliwienia nieobecności powoda na rozprawie pomimo przedstawienia zaświadczenia, potwierdzającego niemożność stawienia się na zawiadomienie sądu, wystawionego przez lekarza sądowego i nieuznanie jej za przyczynę uzasadniającą odroczenie rozprawy, pomimo, iż powód (pomimo posiadania pełnomocnika) miał prawo być osobiście obecny przy czynnościach postępowania dowodowego, w tym złożyć zeznania w charakterze strony;

3. art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. - poprzez ich niezastosowanie i uniemożliwienie powodowi przytoczenia przed zamknięciem rozprawy okoliczności faktycznych i dowodów na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej, dotyczących okoliczności, które nie zostały dostatecznie wyjaśnione, związanych z porozumieniem z dnia 17.11.2001r., zakwestionowanym przez pozwanego dopiero podczas rozprawy w dniu 05.11.2014r. pod nieobecność powoda;

4. art. 217 § 1 i 2 k.p.c. - poprzez pominięcie (nierozpoznanie) dopiero na etapie sporządzania uzasadnienia wyroku wniosku o przesłuchanie w charakterze świadka pełnomocnika pozwanego na okoliczność miejsca znajdowania się oryginału porozumienia z dnia 17.11.2001r. jako spóźnionego, który to dowód nie został powołany dla zwłoki, lecz dla należytego wyjaśnienia sprawy, a jego uwzględnienie nie spowodowałoby zwłoki w rozpoznaniu sprawy, gdyż przesłuchanie pełnomocnika pozwanego możliwe było na każdej rozprawie, na której był on obecny, zaś niezajęcie

przez sąd stanowiska w przedmiocie tego dowodu do momentu wydania wyroku uniemożliwiło powodowi odniesienie się do stanowiska sądu w kwestii tego dowodu, wyrażonego dopiero w uzasadnieniu wyroku;

5. art. 233 § 2 k.p.c. poprzez uznanie porozumienia z 17.11.2001r. za dowód w sprawie (vide postanowienie z 05.11.2014r.), a następnie odmówienie mu wiarygodności przy braku jakiegokolwiek dowodu wskazującego na jego niewiarygodność;

6. art. 224 § 1 k.p.c. - poprzez zamknięcie przez Przewodniczącego rozprawy pomimo nieprzeprowadzenia dowodu z przesłuchania pełnomocnika pozwanego (pomimo nieoddalenia wniosku o jego przesłuchanie), z dokumentów, zawnioskowanych w piśmie pełnomocnika powoda z dnia 14.05.2012r. (punkty a, b, d, e, h, i, j), co do których nie zostało wydane żadne postanowienie dowodowe i nieudzieleniu głosu powodowi, który został pozbawiony prawa zabrania głosu z powodu choroby i nieodroczenia rozprawy;

7. art. 230 k.p.c. - poprzez uniemożliwienie powodowi końcowe (przed zamknięciem rozprawy) wypowiedzenie się co do twierdzeń strony przeciwnej z uwagi na zamknięcie rozprawy pomimo nieobecności powoda, spowodowanej chorobą i wyraźnego żądania powoda co do odroczenia rozprawy w celu umożliwienia powodowi wzięcia w niej udziału;

8. art. 207 § 3 k.p.c. poprzez bezpodstawne zastosowanie tego przepisu wobec powoda i uczynienie go w uzasadnieniu wyroku podstawą do pominięcia dowodu z przesłuchania pełnomocnika pozwanego na okoliczności dotyczące porozumienia z 17.11.2001r., a równocześnie niezastosowanie tego przepisu w stosunku do pozwanego w zakresie prawa do kwestionowania porozumienia, którego kserokopię przedłożył powód, a które do dnia 05.11.2014r. nie było kwestionowane, a tym samym naruszenie równowagi stron procesu i wyraźne działanie na korzyść jednej z nich;

9. art. 328 § 2 k.p.c. - poprzez rozbieżność pomiędzy uzasadnieniem wyroku, w których sąd kwestionuje wartość dowodową porozumienia z dnia 17.11.2001r., a treścią orzeczenia sądu w postaci postanowienia dowodowego, wydanego na rozprawie w dniu 05.11.2014r o dopuszczeniu dowodu z tego porozumienia;

10. art. 245 k.p.c. - poprzez odmówienie kserokopii porozumienia pomiędzy Z. D. , a R. S. wartości dowodowej pomimo uznania go za dowód w protokole rozprawy z dnia 05.11.2014r. (str. 1 wers 1-2 od dołu) , a ponadto w sytuacji, gdy z wadliwie prowadzonego postępowania wynika, że sąd I instancji pozbawił powoda prawa do obrony swoich praw poprzez nieprzesłuchanie go na okoliczność nieprzedłożenia oryginału w sądzie , a także potwierdzenia złożonego pod porozumieniem podpisu, a z procedury w zakresie ustalania prawdziwości dokumentu wynika , że w celu dokonania ustalania wiarygodności treści kserokopii przedłożonego dokumentu sąd winien poddać podwójnej ocenie ten dokument i przesłuchać uczestników tej czynności;

11. art. 232 zd. 2 k.p.c. - poprzez niedopuszczenie dowodu z przesłuchania w charakterze świadka R. S. na okoliczności, związane z podpisaniem, istnieniem i treścią porozumienia z 17.11.2001r. (o przesłuchanie którego powód nie mógł wnieść z uwagi na nieobecność na rozprawie, na której doszło do zakwestionowania tego porozumienia przez stronę przeciwną), co doprowadziło do oddalenia powództwa i uwolnienia spółki (...) od obowiązku zwrotu zaciągniętej pożyczki wbrew zasadom współżycia społecznego;

12. art. 5 k.c. poprzez naruszenie zasad współżycia społecznego, polegające na nieuwzględnieniu powództwa pomimo świadomości, że spółka (...) otrzymała tytułem pożyczki pieniądze, spożytkowane na cele nie związane ze spółką przez jej prezesa J. M. i jest zobowiązana do ich zwrotu, a tym samym bezpodstawnego uwolnienia spółki (...) (dłużnika) i jej prezesa J. M., odpowiedzialnego za taki stan rzeczy (na co wskazują jego zeznania z protokołów przesłuchań, wnioskowanych jako dowody), od obowiązku zwrotu zaciągniętej pożyczki;

13. art. 253 k.p.c. poprzez mylne przyjęcie w uzasadnieniu wyroku (wbrew treści postanowienia dowodowego, wydanego na rozprawie w dniu 05.11.2014r.), że zaprzeczenie złożone przez reprezentanta pozwanego na rozprawie w dniu 05.11.2014r. stanowiło uzasadnioną podstawę do odmowy uznania kserokopii przedłożonej przez powoda za nieważną oraz uniemożliwienie powodowi udowodnienia prawdziwości dokumentu prywatnego w postaci

porozumienia z 17.11.2001r., będące skutkiem zamknięcia rozprawy pod nieobecność powoda i uniemożliwienia tym samym powodowi wypowiedzenia się co do zarzutu strony przeciwnej z dnia 05.11.2014r. co do porozumienia z 17.11.2001r. (które nie wiadomo nawet w jakim zakresie zostało zakwestionowane) oraz naprowadzenia dowodów na prawdziwość tego dokumentu, których potrzeba przedstawienia wynikła dopiero na rozprawie w dniu 05.11.2014r., a zatem po upływie terminu, wskazanego przez sąd w trybie art. 207 § 1 k.p.c.;

14. art. 246 k.p.c. poprzez nieprzeprowadzenie dowodu z przesłuchania powoda i R. S. jako stron porozumienia z 17.11.2001r. na okoliczność faktu podpisania i istnienia takiego porozumienia, będące konsekwencją pozbawienia powoda do złożenia stosownego oświadczenia i wniosku w tym zakresie na rozprawie w dniu 05.11.2014r., poprzedzającej wydanie wyroku, a także nieprzeprowadzenia tego dowodu przez sąd z urzędu;

15. 299 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. poprzez nieprzeprowadzenie uzupełniającego przesłuchania powoda na okoliczności związane z podpisaniem, istnieniem i treścią porozumienia z 17.11.2001r., którego kserokopię przedstawił, pomimo, iż pozostały niewyjaśnione fakty o kluczowym znaczeniu dla rozstrzygnięcia sprawy, a tym samym pozbawienie powoda możliwości wykazania swoich racji przed sądem I instancji;

16. art. 49 k.p.c. poprzez niewyłączenie od rozpoznawania sprawy sędzi B. S., która swoim zachowaniem, opisanym we wnioskach powoda, wykazywała stronniczość wobec niego, a w konsekwencji wydała orzeczenie z naruszeniem praw procesowych powoda i z naruszeniem zasad współżycia społecznego, udzielając ochrony dłużnikowi, który został uwolniony od obowiązku zwrotu długu.

Mając na uwadze powyższe strona powodowa wniosła o uchylenie zaskarżonego orzeczenia, zniesienie postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Ewentualnie powód domagał się uchylenia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Ponadto powód domagał się zasądzenia od pozwanej na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu apelacji powód szczegółowo ustosunkował się do wszystkich podnoszonych zarzutów.

Pozwana wniosła o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda okazała się uzasadniona i doprowadziła do uchylenia zaskarżonego orzeczenia, zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

W ocenie Sądu Apelacyjnego w przedmiotowej sprawie wystąpiła sytuacja skutkująca nieważnością postępowania przez Sądem pierwszej instancji. Sytuacja ta zaistniała podczas rozprawy, która odbyła się 5 listopada 2014 r.

Wskazać należy, że na posiedzeniu tym Sąd Okręgowy nie uwzględnił wniosku strony powodowej o odroczenie rozprawy z powodu choroby powoda, która potwierdzona została zaświadczeniem wystawionym przez lekarza (k.627). Podnieść też należy, że dopiero na rozprawie tej, co istotne, pełnomocnik pozwanej zakwestionował kserokopię porozumienia z 17 listopada 2001 r. (k. 628) i na tej podstawie Sąd Okręgowy oddalił powództwo, uznając brak legitymacji czynnej po stronie powoda.

W pierwszej kolejności należało wskazać, że zgodnie z art. 378 § 1 k.p.c., sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji, w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji strony nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, których występowanie sąd ten musi badać z urzędu. Natomiast wiążącymi dla sądu drugiej instancji są zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego, które zostały wyartykułowane w apelacji. Przy tym w granicach zaskarżenia Sąd ten zawsze bierze pod uwagę z urzędu nieważność

postępowania (vide: uchwała Sądu Najwyższego w składzie 7 sędziów z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008/6/55).

Powyższe oznacza, że przed przystąpieniem do oceny trafności zaskarżonego wyroku przez pryzmat zarzutów podniesionych w apelacji oraz obowiązujących przepisów prawa materialnego za każdym razem sąd odwoławczy jest zobligowany w pierwszej kolejności z urzędu zbadać, czy w sprawie miały miejsce takie okoliczności, których zaistnienie musiało skutkować przyjęciem, że zachodzą przesłanki określone w art. 379 k.p.c., a świadczące o nieważności postępowania.

Sąd Apelacyjny doszedł przy tym do wniosku, iż zaistniała w tym postępowaniu podstawa do stwierdzenia nieważności postępowania statuowana w art. 379 pkt 5 k.p.c., co z kolei na mocy art. 386 § 2 k.p.c. musiało bezwzględnie skutkować wydaniem przez Sąd drugiej instancji orzeczenia o charakterze kasatoryjnym, bez potrzeby wnikania w meritum zaskarżonego wyroku.

Z uwagi na stwierdzoną nieważność postępowania przed Sądem Okręgowym bezprzedmiotowym stawało się więc tym samym dokonywanie oceny zasadności ogółu zarzutów podniesionych w apelacji powoda. Zaistniała w sprawie nieważność postępowania przesądzała bowiem samoistnie o kierunku rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego, stąd rozpoznanie sprawy w postępowaniu drugoinstancyjnym należało ograniczyć do analizy tego jedynie zagadnienia. Wobec dostrzeżenia tego problemu rozprawa apelacyjna na podstawie art. 220 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. ograniczona została więc do zagadnienia nieważności postępowania.

Stosownie do treści art. 379 pkt 5 k.p.c. nieważność postępowania zachodzi, gdy strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw. Pozbawienie strony możliwości obrony należy przy tym oceniać przez pryzmat konkretnych okoliczności sprawy i nie należy go wiązać wyłącznie z sytuacją całkowitego wyłączenia strony od udziału w postępowaniu. Pojęcie „niemożności obrony” jest pojęciem na tyle elastycznym, że pozwana na objęcie nim różnych stanów faktycznych. Pozbawienie zaś strony możliwości obrony swych praw w procesie stwarza sytuację, w której sąd nie powinien w ogóle przystępować do ostatecznego merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy. Z nieważnością postępowania skutkującą pozbawieniem strony możliwości obrony swoich praw mamy do czynienia w sytuacji, gdy zostały naruszone przepisy procesowe, w sposób mający wpływ na możliwość działania strony.

Zgodnie z art. 214 § 1 k.p.c. rozprawa ulega odroczeniu, jeżeli sąd stwierdzi nieprawidłowość w doręczeniu wezwania albo, jeżeli nieobecność strony jest wywołana nadzwyczajnym wydarzeniem lub inną znaną sądowi przeszkodą, której nie można przewyżyć. Natomiast art. 214¹ § 1 k.p.c. stanowi, że usprawiedliwienie niestawiennictwa z powodu choroby strony wymaga przedstawienia zaświadczenia potwierdzającego niemożność stawienia się na wezwanie lub zawiadomienie sądu wystawianego przez lekarza sądowego.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy wskazać należy, że pełnomocnik powoda został zawiadomiony o terminie rozprawy. Obecność samego powoda nie była obowiązkowa. Bezpośrednio przed rozprawą o godzinie 8.40 wpłynął do sekretariatu I Wydziału Cywilnego Sądu Okręgowego wniosek powoda o odroczenie rozprawy. Powód we wniosku powołał się na chorobę, która uniemożliwiała mu udział w rozprawie. Okoliczności te potwierdził dołączonym do wniosku zaświadczeniem lekarskim wystawionym przez lekarza sądowego. Z zaświadczenia wystawionego przez lekarza sądowego wynika, że stawiennictwo powoda nie było możliwe zarówno na rozprawie w dniu 5 listopada 2014 r., jak też do 30 listopada 2014 r. (k. 626-627). Sąd Okręgowy nie uwzględnił wniosku powoda o odroczenie rozprawy i prowadził ją pod jego nieobecność. Na rozprawie w dniu 5 listopada 2014 r. strona pozwana zakwestionowała znajdującą się w aktach sprawy kserokopię porozumienia z dnia 17 listopada 2001 r. Kserokopia porozumienia została przy tym dopuszczona przez Sąd jako dowód w sprawie. W dniu 5 listopada 2014 r. została zamknięta rozprawa, a Sąd I instancji odroczył termin ogłoszenia wyroku do dnia 6 listopada 2014 r. Na rozprawie w dniu 6 listopada 2014 r. został wydany wyrok oddalający powództwo. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Okręgowy wskazał, że wobec zaprzeczenia prawdziwości porozumienia przez pozwanego, kserokopia nie może być uznana za wiarygodny dowód. Okoliczność ta stała się podstawą oddalenia powództwa ze względu na brak legitymacji czynnej po stronie powoda.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, złożony przez powoda wniosek o odroczenie rozprawy, w okolicznościach zaistniałych w niniejszej sprawie, miał na celu zagwarantowanie i realizację przysługujących powodowi uprawnień. W toku rozprawy w dniu 5 listopada 2014 r. Sąd I instancji zapoznał się jedynie z argumentacją strony pozwanej. Pozwany wcześniej nie zaprzeczał prawdziwości porozumienia z 17 listopada 2001 r. Powód, ze względu na nieobecność na rozprawie, nie mógł natomiast przedstawić swojego stanowiska w tej kwestii. Należało zatem uznać, że nieodroczenie terminu rozprawy niewątpliwie pozbawiło powoda możliwości obrony jego praw, a zatem doprowadziło do nieważności postępowania, o której mowa w przepisie art. 379 pkt 5 k.p.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, że przeprowadzenie rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie wyroku, mimo że strona złożyła uzasadniony wniosek o jej odroczenie, powoduje nieważność postępowania (por. wyrok z 30 listopada 2004 r., IV CK 304/04, LEX nr 589990, postanowienie z 20 maja 2009 r., I CSK 377/08, LEX nr 515439). Należy bowiem pamiętać, że uczestnictwo w rozprawie jest uprawnieniem, a nie obowiązkiem strony. Wbrew zatem ocenie Sądu Okręgowego, sam fakt reprezentowania strony przez zawodowego pełnomocnika nie może przesądzać o braku podstaw do uwzględnienia wniosku o odroczenie rozprawy złożonego przez samą stronę. Powód składając wniosek o odroczenie rozprawy wyraził chęć osobistego w niej uczestnictwa. Złożony przez powoda wniosek był zasadny i zasługiwał na uwzględnienie.

W ocenie sądu odwoławczego naruszone zostało prawo strony do uczestnictwa w postępowaniu, które mogło mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Wynika to wprost z motywów wyroku i zapisów rozprawy z dnia 5 listopada 2014 r. Sąd Okręgowy bowiem oddalił powództwo ze względu na zaprzeczenie przez pozwanego porozumieniu z 17 listopada 2001 r. Należy zatem zgodzić się z tą częścią argumentacji powoda zawartej w apelacji, że uniemożliwiono mu przytoczenie przed zamknięciem rozprawy okoliczności faktycznych i dowodów na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej, dotyczących okoliczności związanych z zakwestionowanym porozumieniem. Z okoliczności sprawy jednoznacznie wynika, że strona powodowa nie miała możliwości ustosunkowania się do twierdzeń strony przeciwnej, niweczających jego żądanie, podniesionych dopiero na rozprawie w dniu 5 listopada 2014 r.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny uznał, że w analizowanej sprawie zaistniała sytuacja wypełniająca przesłanki opisane w art. 379 pkt 5 k.p.c. Konieczne stało się zatem uchylenie zaskarżonego wyroku, zniesienie postępowania w sprawie w zakresie objętym nieważnością, tj. w zakresie rozprawy z dnia 5 listopada 2014 r. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Szczecinie, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd I instancji powinien wyznaczyć termin rozprawy, umożliwiający powodowi udział w niej i przedstawienie swojego stanowiska odnośnie twierdzeń strony przeciwnej.

Z powyższych względów orzeczono jak w sentencji, a na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. pozostawiono Sądowi Okręgowemu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSA M. Gawinek SSA A. Kowalewski SSA A. Sołtyka